

В. П. Гайдей,
магістрантка
(Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)
haideivika@gmail.com

Формування навичок іншомовного діалогічного мовлення засобами проблемних ситуацій

У статті розкрито суть та особливості діалогічного мовлення в процесі навчання англійської мови. Проаналізовано основні підходи до навчання діалогічного мовлення. Окрім того, у статті охарактеризовано проблемні ситуації; наведено приклад проблемної ситуації, висвітлено позитивний вплив проблемних ситуацій на формування навичок іншомовного діалогічного мовлення.

Ключові слова: діалогічне мовлення, підходи до навчання діалогічного мовлення, формування навичок діалогічного мовлення, проблемна ситуація, проблемно-орієнтоване навчання.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування іншомовного діалогічного мовлення студентів немовних спеціальностей зумовлена вимогами, які висуває сучасне суспільство до фахівців нового типу, котрі здатні злагоджено і виважено співпрацювати у команді, комунікувати з партнерами й конкурентами як рідною, так й іноземною мовами, координувати свої дії із колегами, нестандартно підходити до розв'язання професійних питань, що вимагає комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, у тому числі й іноземною мовою. У навчанні іноземної мови студентів немовних спеціальностей ключовим є комунікативний підхід [1], який спрямований, в першу чергу, на формування у них навичок діалогічного мовлення, оскільки діалог – це і є комунікація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування навичок іншомовного діалогічного мовлення розглядається в наукових працях сучасних науковців, серед яких: Дмітренко Н. Є., Іпатій І. К., Кузик О. В., Петрова А. І., Ромашкіна Г.І., Черниш В.В. Проте, недостатньо уваги приділяється проблемним ситуаціям, як засобу формування навичок іншомовного діалогічного мовлення.

Мета статті – розкрити зміст поняття та особливості діалогічного мовлення, обґрунтувати доцільність використання проблемних ситуацій для формування навичок іншомовного діалогічного мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що в сучасній педагогічній науці діалогічне мовлення визначається як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. В межах мовленнєвого акту кожен з учасників поперемінно виступає як слухач і як мовець. Діалог складається із взаємопов'язаних реплік співрозмовників. Сукупність реплік, що характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю. Діалогічна єдність є одиницею навчання діалогічного мовлення.

У лінгвістичній літературі [1; 2] діалогічне мовлення трактується як особливий вид мовленнєвої діяльності, що характеризується *ситуативністю, зверненістю, вмотивованістю, спонтанністю, емоційною забарвленістю.*

Згідно з Іпатій І.К., однією із найважливіших психологічних характеристик діалогічного мовлення є його ситуативність [1]. Ситуативним діалогічне мовлення є тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється. Самі зовнішні обставини ситуації можуть у момент мовлення не бути наявними, проте вони є у свідомості комунікантів і обов'язково включені в неї.

Зверненість передбачає зорове сприйняття співрозмовника, яке доповнюється невербальними засобами спілкування (мімікою, жестами, контактом очей, позами співрозмовників).

Оскільки мовець передає свої думки, почуття, ставлення до того, про що йдеться, розмова набуває певного емоційного забарвлення. Це знаходить відображення у відборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, в інтонаційному оформленні тощо.

Як і будь-який інший вид мовленнєвої діяльності, діалогічне мовлення завжди вмотивоване. Воно впливає з бажання та потреби щось сказати, передати думки й почуття.

Діалогічне мовлення, на відміну від монологічного, неможливо спланувати заздалегідь, воно зазвичай спонтанне, адже мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу значною мірою залежить від мовленнєвої поведінки партнера.

Обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає нормального темпу мовлення. Це й зумовлює спонтанність, непередбаченість мовленнєвих дій [1; 2].

Як зазначає Черниш В.В. [2], існує два основних підходи до навчання діалогічного мовлення. Перший підхід – «зверху вниз» – передбачає прослуховування діалогу, який є зразком мовлення в певній ситуації, та створення подібних мовленнєвих ситуацій і відповідних діалогів. Другий підхід – «знизу вгору» – зорієнтований на попереднє засвоєння елементів діалогу (репліки); побудова діалогу відбувається самостійно, на основі запропонованої мовленнєвої ситуації. Підхід “знизу вгору” ми вважаємо доцільнішим, адже в процесі розвитку мовленнєвих навичок студенти виходять на рівень понадфразової єдності, (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний), а згодом і діалогічної єдності. Будуючи нове самостійне висловлювання іноземною мовою студент вживає вже засвоєні норми діалогічної єдності. Завдання ж навчання діалогічного мовлення включають засвоєння студентами нових видів діалогічних єдностей.

Навчання реплікування можна вважати підготовчим етапом формування навичок та вмінь іншомовного діалогічного мовлення студентів. Тому навчання діалогічного мовлення передусе робота, у процесі якої засвоюються готові мовленнєві одиниці, характерні для говоріння в діалогічній формі, формули етикету, певні реалії. Наприклад, Could you tell me...?, What do you mean by that?, As far as I'm concerned ....., Sorry to interrupt you, but..., The point I'm trying to make is..., What I mean is....., Well, that's one way of looking at it, (but)..., I couldn't agree more, тощо.

З метою розвитку навичок іншомовного діалогічного мовлення студентів немовних спеціальностей, на думку сучасних педагогів, доцільним є використання проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови [3; 4]. Проблемною ситуацією називають інтелектуальне ускладнення, при якому суб'єкту бракує досвіду та знань для розв'язання поставленої задачі, що в свою чергу спонукає людину до пошуку альтернативних варіантів вирішення проблеми. Вона містить складне теоретичне і практичне питання, яке вимагає детального дослідження, вивчення, аналізу у співвідношеннях з певними умовами і обставинами, які створюють ту чи іншу ситуацію [3; 4].

Специфіка предмету «Іноземна мова» і ступінь його складності обумовлюють застосування проблемно-орієнтованих завдань, які сприяють оптимізації мовленнєвої діяльності студентів і формуванню вмінь практично використовувати іноземну мову як засіб спілкування, підвищують ефективність навчального процесу і дозволяють досягти більш високих результатів. Робота над проблемними ситуаціями дає можливість студентам активізувати когнітивний процес, розумово-мовленнєву діяльність, краще засвоювати новий матеріал. Проблемні ситуації спрямовані на розвиток діалогічного мовлення, тобто формування готовності вирішувати комунікативні завдання в різних ситуаціях навчального, соціально-побутового та культурного спілкування.

Наведемо приклад проблемної ситуації, яка сприяє формуванню навичок діалогічного мовлення: *Make up a dialogue on the following situation. You and your partner study at a pedagogical university. Highlight the advantages and disadvantages of being a teacher. Speak about the qualities you have to develop to become a good specialist in your field.* У цій ситуації студенти, котрі вирішують мовленнєве завдання, спрямовують увагу не лише на відпрацювання лексичних одиниць й певних граматичних конструкцій, а й задіюють емоційно-оцінювальну сферу своєї діяльності, що стимулює їх висловлюватись самостійно, самим обирати мовленнєві засоби для вираження власних думок.

Отже, навчання іноземної мови, засноване на вирішенні тієї чи іншої проблеми, забезпечує максимальну активізацію комунікативної діяльності студентів, а значить й іншомовного діалогічного мовлення. Пошук розв'язання поставленого завдання обумовлює природність спілкування, постановка проблеми і необхідність її розв'язання сприяють розвитку критичного мислення в студентів. Потреба ретельного продумування ситуації, пошуку правильного рішення розвиває у них логічне мислення, вміння аргументувати і контраргументувати, переконувати співрозмовника [3].

Висновки та перспективи. Комунікація іноземною мовою можлива за умови вільного користування суб'єктами взаємодії мовою як найважливішим способом спілкування. Рівень володіння іноземною мовою суб'єктів є тим основним чинником, який визначає ефективність усього процесу спілкування. Тому, формування діалогічного мовлення, а саме можливість здійснювати спілкування на діалогічному рівні в межах фахової тематики, розуміти діалогічне мовлення, вміти стисло та точно висловлювати думки іноземною мовою передбачає використання проблемних ситуацій. Використання проблемних ситуацій у формуванні навичок іншомовного діалогічного мовлення переорієнтовує навчальний процес з традиційного, нецікавого заучування лексики та граматики, на чому зазвичай ґрунтувалось викладання іноземної мови у ВНЗ, на

втілення суб'єктами взаємодії своїх власних потреб спілкування. Перспективою є побудова актуальної, новітньої моделі вивчення іноземної мови, фундаментом якої є впровадження проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови у ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Іпатій І.К. Формування навичок діалогічного та монологічного мовлення. – [Електронний ресурс]/І.К Іпатій, О.В. Кузик. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ipatyi-i-k-kuzik-o-v-formuvannya-navichok-dialogichnogo-ta-monologichnogo-movlennya/>
2. Черниш В.В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу/В.В. Черниш // Іноземні мови, 2012. т.№ 4.-С.11-27
3. Дмитренко Н.Є. Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів на заняттях з англійської мови / Н. Є. Дмитренко, А. І. Петрова // Іноземні мови. – 2017. – № 3. – С. 23-29.
4. Ромашкіна Г.І. Шляхи створення проблемних ситуацій на уроці іноземної мови / Г.І. Ромашкіна // Іноземні мови. – 2009. – №3. – С. 18-19.

REFERENCES

1. Ipatii I.K. Formuvannya navychok dialogichnoho ta monologichnoho movlennia. – [Elektronnyi resurs]/I.K Ipatii, O.V. Kuzyk. – Rezhym dostupu: <http://intkonf.org/ipatyi-i-k-kuzik-o-v-formuvannya-navichok-dialogichnogo-ta-monologichnogo-movlennya/>
2. Chernysh V.V. Navchannia inshomovnoho dialogichnoho movlennia v aspekti kompetentnisnoho pidkhodu/V.V. Chernysh // Inozemni movy, 2012. t.№ 4.-S.11-27
3. Dmitrenko N.Ye. Zastosuvannia problemnykh sytuatsii dlia formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv na zaniattiakh z anhliiskoi movy / N. Ye. Dmitrenko, A. I. Petrova // Inozemni movy. – 2017. – № 3. – S. 23-29.
4. Romashkina H.I. Shliakhy stvorennia problemnykh sytuatsij na urotsi inozemnoi movy / H.I. Romashkina // Inozemni movy. – 2009. – №3. – S.18-19.

Haidei V.P. The Formation Of Foreign Language Dialogue Speech Skills By Means Of Problem Situations

The article deals with the essence and features of the dialogical speech in the course of English language learning. The main approaches to teaching dialogue speech are analyzed. Furthermore, the article describes the essence of the problem situation; the example of the problem situation is provided; it is proved, that the usage of problem situations contributes to the formation of foreign language dialogue speech skills.

Key words: *dialogue speech, approaches to teaching dialogue speech, the formation of skills of dialogue speech, problem situation, problem-oriented learning.*